

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

ЯК ВОНО Є ТА ЯКИМ МАЄ БУТИ

ЗВІТ

про стан розвитку
громадянського
суспільства

РЕКОМЕНДАЦІЇ

яким має бути
неурядовий сектор

ПІДГОТОВЛЕНО

Благодійною організацією "Благодійний фонд "СВОЇ" в рамках проекту "Мережа громадських консультантів "СВОЇ", що реалізується за підтримки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки

липень 2018

АВТОР

Ірина Люк

ЯК ГОТУВАВСЯ ЗВІТ / РЕКОМЕНДАЦІЇ

методика моніторингу та підстави рекомендацій

Звіт підготовлено за результатом моніторингу стану розвитку громадянського суспільства шляхом опитування представників неурядового сектору

В опитуванні взяли участь 40 організацій з Рівненської, Івано-Франківської, Донецької, Луганської, Миколаївської областей, міста Києва та Київської області

Рекомендації створені за результатом дослідження громадського сектору в розвинутих країнах, виявлення найкращих практик діяльності, принципів роботи організацій, етики та партнерства

За допомогою рекомендацій ми прагнемо розповісти про стандарти відкритості, прозорості, відповідальності в діяльності неурядового сектору

СТРУКТУРА ЗВІТУ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ

ПЛАН ЗВІТУ

1. НУО в Україні.
2. Етика НУО.
3. Відкритість та прозорість НУО.
4. Партнерство в громадському секторі.
5. Внутрішні процедури НУО.
6. Робота органів управління НУО.
7. Фінансування діяльності та проектів.
8. Комунікаційна стратегія.
9. Моніторинг та оцінка в діяльності НУО.
11. Проблеми НУО.

ПЛАН РЕКОМЕНДАЦІЙ

1. НУО в світі.
2. Етиці бути.
3. Критерії відкритості і прозорості.
4. Яким повинно бути партнерство.
5. Якими повинні бути внутрішні процедури.
6. Як мають працювати органи управління.
7. Як має фінансуватися організація.
8. Навіщо комунікація.
9. Чому необхідні моніторинг та оцінка.
11. Рекомендації для вирішення проблем НУО.

НУО В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

НУО В УКРАЇНІ

35%

респондентів говорять про існування в регіоні значної кількості (понад 20) НУО, які мають вплив на владу

55%

респондентів вказують на існування певної кількості благодійних організацій в регіоні, які задовольняють потреби нужденних на 50%

68,4%

респондентів говорять про існування певної кількості (до 20) волонтерських організацій з незначною кількістю волонтерів

Варіанти відповідей щодо основних способів залучення до благодійності та волонтерства названі наступні:

- 1) фестивалі, поширення інформації, приклади;
- 2) складно, люди втомилися;
- 3) переконати, що проблеми вирішуються спільно;
- 4) інформування;
- 5) навчання, семінари, тренінги;
- 6) більше цікавих заходів;
- 7) вийти з жебрацтва;
- 8) соціальна реклама, адвокація, таке інше.

НУО В СВІТІ

НУО є невід'ємною частиною демократичного суспільства.

НУО вперше були названі таким чином у статті 71 Статуту ООН у 1945 році

В цивілізованому світі НУО впливові та важливі: вони рятують країни, змінюють світ і людей.

Їх діяльність створює переваги для всього суспільства в наступних напрямках:

- **забезпечення сталого розвитку в світі:** НУО були ключовими учасниками переговорів, починаючи з регулювання небезпечних відходів до глобальної заборони наземних мін та ліквідації рабства;
- **забезпечення комунікацій** між громадами, владою, бізнесом заради вирішення проблем;
- **дослідження, моніторинги, оцінка:** організації забезпечують донесення до громади інформації, що важлива для прийняття рішень, здебільшого, науково обгрунтована та достатньо зрозуміла;
- **адвокація для нужденних, забезпечення соціального розвитку:** організації стають захисниками прав осіб, які не мають можливостей себе захитити та ініціаторами державних політик щодо таких осіб;
- **впровадження інновацій** заради сталого розвитку суспільства у НУО виходить краще ніж у урядів через особливості управління.

ЕТИКА НУО

ОПИТУВАННЯ

97,4%

респондентів стверджують, що НУО мають дотримуватись етичних норм

66,7%

респондентів говорять про необхідність НУО затвердити власний етичний кодекс і слідувати йому

Під час опитування респонденти називали наступні варіанти етичних норми для НУО:

- 1) Біблійні норми;
- 2) справедливість, рівноправність, толерантність, соборність, добровільність, ініціативність, відповідальність, взаємоповага;
- 3) відповідність Конституції;
- 4) повага до законів Держави, дотримання прав людини;
- 5) загальнолюдські;
- 6) кожному своє;
- 7) конфіденційність потерпілих, дотримання норм логіки та здорового глузду, право на життя та свободу, заборона катувань, чесність, дотримання норм професійної етики;

таке інше.

Єдине розуміння етичних норм у НУО відсутнє

РЕКОМЕНДАЦІЇ

В умовах відсутності регулювання державою неурядового сектору визначення власних етичних правил і їх дотримання надважливе

За рекомендаціями Всесвітньої асоціації неурядових організацій (WANGO) до етичних принципів відносяться:

- **відповідальність, служба суспільству** - НУО створюються для вирішення проблем суспільства, тому вони повинні збалансовувати власні та суспільні інтереси, зосереджуватись на вищих, суспільно необхідних цілях;
- **партнерська співпраця** - НУО повинні налагоджувати етичні відносини з іншими НУО, і створювати партнерства заради суспільних інтересів;
- **права людини та гідність** - повага до прав людини і гідності: всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах;
- **релігійна свобода** - повага до релігійної свободи: людина має право на свободу думки, совісті і релігії;
- **прозорість та підзвітність** - НУО повинні прагнути до відкритості та чесності, зокрема, по відношенню до донорів та суспільства;
- **чесність та законність** - НУО мають бути чесними у стосунках з іншими, а також, дотримуватися законів

ВІДКРИТІСТЬ ТА ПРОЗОРИСТЬ НУО

ОПИТУВАННЯ

95%

респондентів підтримують відкритість та прозорість в діяльності НУО

42,5%

респондентів не можуть сказати, чи має держава встановлювати норми відкритості та прозорості; 30% за державний контроль; 25% проти

45%

респондентів стверджують, що організації мають самі встановлювати правила і контролювати одна одну в коаліції

Під час опитування НУО визначили такі варіанти інформації, що має розкриватися:

- 1) фінансова звітність;
- 2) вся інформація;
- 3) інформація про проекти, досягнуті результати;
- 4) все, що не суперечить діючому законодавству;
- 5) вся, крім персональних даних;
- 6) звіти по залученим/витраченим коштам, таке інше

Єдине розуміння щодо розкриття інформації у НУО відсутнє

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Знання про те, як НУО використовують довіру людей, громади, донорів є основою для розвитку всього неурядового сектору

В 2005 ООН затвердила цілі сталого розвитку де визнала важливість прозорості і відповідальності НУО

Складові частини прозорості (за методологією Aid Transparency Index Guidelines):

- **зобов'язання і плани організації**, включаючи інформацію про взяті зобов'язання щодо допомоги та плани їх виконання;
- **фінанси та бюджет організації**, з розкриттям інформації, що дозволить відслідкувати гроші: від загального бюджету, до індивідуальної операції для кожної діяльності;
- **описові звіти проєктів**, що включає назву та опис і інформацію для моніторингу і оцінки;
- **дані про розвиток організації**, що передбачає опис процесу розвитку організації, її учасників та діяльності та надає повне розуміння історії організації;
- **досягнення організації**, що включає опис визначених завдань та ступень їх досягнення

ПАРТНЕРСТВО МІЖ НУО

ОПИТУВАННЯ

85%

респондентів повідомляють, що входять до коаліцій, мають постійні партнерства

77,5%

респондентів говорять, що завдяки партнерству вдалось вирішити проблеми

60%

респондентів вважають, що конкуренція між НУО заважає вирішенню проблем суспільства

45%

респондентів стверджують, що конкуренція між НУО сприяє їх розвитку.

42,5% говорять, що навпаки

Під час опитування респонденти визначили такі варіанти принципів партнерства:

- 1) спільна мета;
- 2) співпраця, допомога;
- 3) цілі, методи досягнення;
- 4) спільні інтереси, довіра, рівність;
- 5) взаємоповага, прозорість;
- 6) спільна мета/ворог;
- 7) порядність та інші відповіді

НУО називають окремі принципи партнерства, без комплексного їх усвідомлення

РЕКОМЕНДАЦІЇ

**“One plus one equals eleven”
“Один плюс один дорівнює одинадцять”**

Партнерство серед НГО є **безумовним**, воно забезпечує розкриття потенціалу партнерів для впливу, врахування особливостей регіонів і їх потреб, ефективність у вирішенні складних проблем

До основоположних принципів партнерства, рекомендованих британською організацією The Partnering Initiative, відносяться:

- **рівність** - взаємна повага між членами партнерства, незалежно від їх розміру та влади;
- **прозорість** - досягається шляхом відкритого діалогу (на рівних засадах), з акцентом на ранні консультації та своєчасний обмін інформацією;
- **відповідальність** - організації в партнерстві мають етичне зобов'язання одна перед одною виконувати свої завдання відповідально, цілеспрямовано та належним чином;
- **орієнтований на результат підхід** - проекти мають бути реальними та орієнтованими на дії;
- **доповнюваність** - різноманіття громадської спільноти є надбанням, якщо ми спираємося на наші переваги та доповнюємо внески одине одного.

ПАРТНЕРСТВО НУО І БІЗНЕСУ

ОПИТУВАННЯ

60%

респондентів говорять про наявність партнерських відносин з малим і середнім бізнесом

46,2%

респондентів таку допомогу отримали, них:
в 51,3% випадків у вигляді фінансування проектів;
12,8% - у вигляді приміщень;
12,8% - у вигляді інших матеріальні цінності

Серед причин неефективної співпраці з бізнесом опитані НУО назвали:

- 1) недовіра, небажання;
- 2) недовіра, незацікавленість, законодавство;
- 3) байдужість;
- 4) скрута;
- 5) економічна ситуація;
- 6) недостатня презентаційність проектів, та інші

Найчастіше у відповідях згадується НЕДОВІРА, при цьому недовіра з обох сторін

РЕКОМЕНДАЦІЇ

В той же час

60% опитаних організацій звертались до бізнесу за фінансовою допомогою і **БІЗНЕС НАДАВАВ ДОПОМОГУ В 75% ВИПАДКАХ ПРИ ЗВЕРНЕННІ** (в той час як іноземні донори в 42%)

Бізнес в Україні має усвідомити та відчувати переваги співпраці з НУО і соціальної відповідальності.

Поради, як працювати з бізнесом:

- 1) шукайте бізнес, цілі якого пов'язані з діяльністю вашої НУО;
- 2) не розглядайте бізнес як "дійну корову", працюйте як з партнерами, а не такими, хто утримує НУО;
- 3) співпрацюйте з бізнесом для спільної розробки програм;
- 4) просіть допомогу в натуральній формі, у вигляді консультацій та професійній підтримці;
- 5) завжди шукайте нові можливості і нових партнерів.

Чому бізнес зацікавлений у співпраці з НУО:

- 1) реклама бізнесу, посилення бренду;
- 2) збільшення впливу бізнесу на громади та владу через партнерські НУО;
- 3) покращення репутації бізнесу та суспільної довіри;
- 4) вивчення ринків збуту, налагодження відносин зі споживачами.

ПАРТНЕРСТВО НУО І ОРГАНІВ ВЛАДИ

ОПИТУВАННЯ

27,5%

респондентів говорять про наявність стійких, ефективних відносин з органами влади; 35% таких відносин не мають; 35% не визначились

76,9%

респондентів вважають, що кошти місцевих бюджетів використовуються неефективно

61,5%

респондентів вважають можливим вплинути на рішення місцевих органів влади

Під час опитування названі наступні інструменти впливу на владу:

- 1) запити, моніторинги, пікети, статті в ЗМІ;
- 2) обговорення, колегії, дебати;
- 3) важко сказати;
- 4) звернення, петиції, акції прямої дії;
- 5) розголос в ЗМІ;
- 6) інструменти: битка, сміттєвий контейнер;
- 7) силовий тиск;
- 8) акції, звернення, робота з депутатами, обговорення та інші

Думки організацій поділились на протилежні: або силовий тиск, або домовлятися. Розуміння необхідності поєднувати заходи практично відсутнє

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Намагаючись вплинути на владу, необхідно поєднувати різні засоби впливу, розробляючи під кожную ситуацію план адвокації

План адвокації має включати:

- 1) визначення проблеми та джерела її походження;
- 2) збір інформації, що супроводжує проблему та її аналіз;
- 3) формулювання цілей адвокації та засобів їх досягнення;
- 4) реалізація запланованих дій;
- 5) оцінка і моніторинг результатів та їх причин

ВНУТРІШНІ ПРОЦЕДУРИ НУО

ОПИТУВАННЯ

57,5%

респондентів мають стратегію та плани для її реалізації

47,5%

респондентів мають фандрейзингову стратегію

75%

респондентів стверджують, що мають внутрішні політики, положення

62,5%

респондентів мають затверджену організаційну структуру

На питання, які внутрішні нормативні документи мають бути у НУО, респонденти надали варіанти відповідей:

- 1) статут, положення;
- 2) етика;
- 3) ніякі;
- 4) стратегічний і оперативний план;
- 5) статут, схема роботи;
- 6) статут, облікова політика та інші відповіді

Єдине розуміння щодо переліку внутрішніх документів відсутнє

РЕКОМЕНДАЦІЇ

НУО - організовані структури, які не тільки вирішують суспільні проблеми, а також керують персоналом, адмініструють кошти.

Зазначене підтримується через визначення процедур у внутрішніх нормативних документах: політиках, положеннях.

Наявність внутрішніх документів надає впевненості донорам, що НУО є стабільною і системною.

Основні внутрішні документи, які мають бути розроблені, затверджені та ВИКОНУВАТИСЯ у НУО:

- 1) Статут;
- 2) Схема організаційної структури;
- 3) Стратегія та оперативні плани;
- 4) Кодекс етики;
- 5) Комунікаційна стратегія;
- 6) політики:
 - Політика управління персоналом,
 - Політика закупівель,
 - Інформаційна політика,
 - Облікова політика,
 - Фандрайзингова політика,
 - Безпекова політика,
 - ІТ-політика,
 - Політика партнерства,
 - Антикорупційна політика,
 - Політика щодо конфлікту інтересів.

РОБОТА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ НУО

ОПИТУВАННЯ

77,5%

респондентів говорять, що збори вищого органу управління проводяться систематично

42,5%

респондентів вказують на наявність колегіальних органів управління (крім вищого)

40%

респондентів стверджують, що засідання колегіальних органів (крім вищого) періодично проводяться

66,7%

респондентів дотримуються наявного розподілу компетенцій між органами управління

62,5%

респондентів вважають наявний в організації розподіл компетенцій ефективним

РЕКОМЕНДАЦІЇ

НУО в Україні перебувають на початковому етапі свого розвитку. Саме тому розподіл компетенцій органів управління та їх системна робота вважається не важливим

Однак, організації які прагнуть стабільності та системності мають чітко визначити повноваження органів управління та дотримуватись встановлених процедур

За вимогами законодавства:

В громадських організаціях мають працювати:

- 1) вищий орган управління - з'їзд, конференція, загальні збори учасників;
- 2) керівник
- 3) виконавчий орган управління - колегіальний (дирекція, правління), або одноособовий - керівник;
- 4) інші органи, наприклад, наглядова рада, ревізійна комісія

В благодійних організаціях мають працювати:

- 1) вищий орган управління - загальні збори учасників;
- 2) виконавчий орган;
- 3) наглядова рада

ФІНАНСУВАННЯ НУО

ОПИТУВАННЯ

72,5%

респондентів вважають найефективнішим способом отримання коштів - іноземні гранти

10%

мають повне фінансування; у 15% профінансовано 1/2 проектів; 32,5% профінансовано менше 1/2 проектів; 42,5% фінансування не мають

65%

респондентів подавали заявки іноземні гранти; 28,2% таке фінансування отримали - задоволені 42% звернень

50%

респондентів звертались за фінансуванням з місцевого бюджету 17,9% таке фінансування отримали - задоволені 35% звернень

60%

респондентів звертались за фінансуванням до бізнесу 46,2% таке фінансування отримали - задоволені 75% звернень

Найефективніший спосіб отримати фінансування - звернутися до бізнесу

РЕКОМЕНДАЦІЇ

*Проблеми української спільноти у недостатньому розвитку економіки та низькому рівні доходів населення. Однак, українці мають значний благодійний і волонтерський потенціал: як вбачається - **найбільш ефективний спосіб отримати кошти звернутися до бізнесу та звичайних українців.***

Для кожного стратегічного завдання НУО має визначити необхідність у фінансуванні. Джерела фінансування слід диференціювати, включаючи:

- членські внески;
- реалізація товарів та послуг;
- кошти, залучені у бізнеса;
- кошти фізичних осіб;
- кошти бюджетів місцевих органів влади;
- кошти іноземних донорів.

Збільшення довіри населення України до НУО, віри у можливість НУО впливати на владу, вирішувати проблеми є основою для збільшення фінансування діяльності від населення

КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ НУО

ОПИТУВАННЯ

60%

респондентів вказали, що їх дільність супроводжується висвітленням в ЗМІ;
17,5% - не висвітлюється

60%

респондентів мають стійкі контакти з представниками місцевих ЗМІ

30%

респондентів мають стійкі контакти з центральними ЗМІ

72,5%

вказали, що мають потребу у висвітленні діяльності в ЗМІ;
12,5% вказали, що потреби не мають

Основною метою співпраці зі ЗМІ під час опитування визначалось:

- 1) ефективний спосіб донесення інформації;
- 2) популяризація громадської активності;
- 3) підвищення довіри до НГО-сектору;
- 4) донесення інформації про діяльність;
- 5) висвітлення наболілих тем та інші

НГО адекватно усвідомлюють роль ЗМІ в їх діяльності

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Суспільство має знати і чути, як НУО вирішує його проблеми, тому партнерство зі ЗМІ є важливою умовою успішної роботи НУО

Будь-який проект НУО має передбачати розробку медіа-плану. Стратегічний план НУО має супроводжуватися розробкою комунікаційної стратегії

Комунікаційна стратегія НУО має передбачати:

- 1) оцінка поточного стану (SWOT-аналіз в комунікаціях);
- 2) визначення комунікаційних цілей та завдань;
- 3) оцінка цільової аудиторії;
- 4) визначення каналів інформування цільової аудиторії та способів донесення інформації;
- 5) оцінка можливих медіа-партнерів;
- 6) розробка річного комунікаційного плану з визначенням конкретних заходів, каналів комунікації, частоти присутності та бюджету.

МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНКА

ОПИТУВАННЯ

55%

респондентів стверджують про проведення моніторингу і оцінки проблем, які прагнуть вирішити;
20% не проводять

70%

респондентів говорять про проведення ними моніторингу та оцінки виконання проектів, досягнення стратегічних цілей

В розумінні респондентів моніторинг та оцінка це:

- 1) соціальний запит, збір інформації, аналіз, висновок, стратегія діяльності по проблемі;
- 2) всебічне вивчення питання;
- 3) опитування, аналіз та стратегія рішення;
- 4) збір інформації та аналіз;
- 5) вивчення і порівняння;
- 6) замір ефективності;
- 7) реальний погляд на речі;
- 8) розгляд досягнутих результатів та інші

НГО називають окремі аспекти моніторингу і оцінки не маючі чіткого, системного розуміння процесу

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Моніторинг і оцінювання - складний і надважливий процес, що потребує спеціальних навичок і знань

Оцінювання - це процес визначення вартості чи значення заходу, політики чи програми. Воно має бути максимально систематичним та об'єктивним і стосується запланованого, триваючого або завершеного втручання.

Моніторинг - постійна діяльність з використанням систематичного збору даних розвитку

Ефект від МіО

- якщо не вимірювати результати, неможливо відрізнити успіх і невдачу;
- якщо не помітити успіх - неможливо нагородити;
- якщо не нагороджується успіх, можливо, нагороджується невдача;
- якщо не помітити успіх, неможливо скористатися досвідом;
- демонструючи результати, ви отримуєте суспільну підтримку.

ПРОБЛЕМИ НУО

ОПИТУВАННЯ

37,5%

респондентів стверджують, що вирішили від 1/2 проблем, для вирішення яких створювались; 35% стверджують, що вирішили від 1/4 до 1/2 проблем

42,5%

респондентів говорять, що кошти для задумів вдавалось знайти від 2 до 6 місяців; 15% шукали кошти до 1 року; 27,5% коштів не знайшли

76,9%

респондентів відчувають потреби у кваліфікованих кадрах

51,3%

респондентів мають проблеми із залученням волонтерів

Основні проблеми НУО:

- 1) втома, низький рівень оплати, відсутність підтримки держави;
- 2) фінанси, приміщення;
- 3) погана організація роботи, відсутність стратегії;
- 4) правова безграмотність, апатія, розчарування, байдужість;
- 5) відсутність фінансування, недостатня кваліфікація, відсутність політик, зміна волонтерів;
- 6) аморфність членів організації та інші.

Не дивлячись на різноманіття та індивідуальність проблем, найчастіше - це відсутність кваліфікацій

РЕКОМЕНДАЦІЇ

НУО мають навчатися: постійно і безперервно

НУО мають спілкуватися, налагоджувати партнерства, допомагати ресурсами один одному

НУО мають розвивати комунікаційні якості та налагоджувати діалог з владою

НУО мають співпрацювати зі ЗМІ та доносити до спільноти інформацію про діяльність і досягнення

НУО мають більше звертатися до бізнесу та створювати взаємовигідні проекти спільно з бізнесом

НУО мають систематизувати діяльність, розробити внутрішні документи та виконувати їх

НУО мають визначити етичні норми і дотримуватися їх

НУО мають впровадити стандарти відкритості, прозорості та відповідальності та дотримуватися їх заради довіри суспільства, якому служать